

AVRUPA ANLAŞMALARINI ÇERÇEVESİNDE MERKEZİ VE DOĞU AVRUPA ÜLKELERİ İLE AVRUPA BİRLİĞİ ARASINDA TARIM ÜRÜNLERİ TİCARETİ İÇİN OLUŞTURULAN MODEL VE TÜRKİYE

■ Ahmet ARSAN
SETBİR Yönetim Kur. Bşk.
Mayıs 1997

1. AVRUPA

ANLAŞMALARINI'NIN AMACI

Sovyetler Birliği'nin çöküşü ile birlikte tüm Doğu Blok ülkelerinde yaşanan siyasi ve ekonomik değişimler sonucunda, bugün Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri (MDAÜ) olarak anılmakta olan Macaristan, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovak Cumhuriyeti, Romanya ve Bulgaristan'ın Avrupa Birliği'ne entegrasyonu süreci başlamıştır.

Söz konusu ülkeler ile AB arasındaki ilişkiler, Avrupa Anlaşmaları adı verilen AB'nin bu ülkelerin her biriyle akdettiği ikili anlaşmalar çerçevesinde yürütülmektedir. Bu anlaşmalar ile siyasi diyalogun geliştirilmesi, ekonomik entegrasyonun kademeli olarak sağlanması hedeflenmektedir. Avrupa Anlaşmaları çerçevesinde "ortak üye" statüsünü elde etmiş olan bu MDAÜ'ler ile topluluk arasındaki tüm ekonomik ve ticari engellerin 1990'lı yılların başında başlayan 10 yıllık bir geçiş döneminin ardından kaldırılması amaçlanmaktadır.

Anlaşmaların hükümleri uyarınca ekonomik alanda gerçekleştirilmesi öngörülen hedefler arasında, sanayi mamüllerinin serbest dolaşımının sağlanması ve AB'nin tarım ürünleri ihracatında bu ülkelere tavizli bir rejim uygulanmasının yanı sıra, hizmet ve kişilerin serbest dolaşımının sağlanması da gelmektedir. Bu alanlarda kaydedilecek olan gelişmeler siyasi alanda işbirliğinin artırılması ve rekabet, fikri ve sınai mülkiyet hakları gibi konularda mevzuat uyumunun

sağlanması ile pekiştirilecektir.

1993 yılında toplanan Kopenhag Zirvesi'nin ardından, bugün Estonya, Litvanya ve Letonya ile imzalananlar ile birlikte sayısı dokuzaya ulaşan - Slovenya da sıradadır- Avrupa Anlaşmalarının bu ülkelerin topluluğa tam üyeliği ile sonuçlanması yönünde alınan kararın ertesinde, taraflararası ilişkiler gitgide yoğunlaşmıştır.

Öngörülen bu hedeflere ulaşılabilmesi için, Topluluğun 1994 yılı Aralık ayında gerçekleştirilen Essen Zirvesi sırasında bir "Katılma Öncesi Stratejisi" oluşturulmuştur. Toplam 11 alanda gerçekleştirilecek hedefler bütünü oluşturulan bu projenin tarıma ilişkin bölümünde, "bu ülkelerin Topluluğa tam üye olarak katılımının Ortak Tarım Politikası üzerindeki etkilerinin incelenmesi ve MDAÜ'lerin tarım sektörünün AB'ne entegrasyonu için alternatif stratejiler oluşturulması" hedefi yer almaktadır.

Öte yandan PHARE adı verilen program çerçevesinde sağlanacak finansman ile MDAÜ ekonomilerinin yapısal uyumunun -"yapısal uyum" ile birlikte AB iç pazarının tüm kurallarının üstlenilmesi ve ülke ekonomilerinin tam üyelik için gerekli yeniden yapılanma çalışmalarının tümü kasdedilmektedir- sağlanması hedeflenmiştir.

Ayrıca, tam üyelik süreci öngörülen biçimde ve sürede gerçekleştirilmese bile, bu ülkelere PHARE adı verilen program çerçevesinde ciddi boyutlarda Topluluk finansmanı sağlanmaya devam edilecektir.

1990-1994 yılları arasında MDAÜ'lere PHARE pro-

gramı çerçevesinde sağlanan yardımın toplam tutarı 5.3 milyar ECU'dur. 1990-1996 dönemine ilişkin Topluluk taahhütleri, örneğin Macaristan'a yalnızca tarım sektörünün yeniden yapılanması amacıyla 78.5 milyon ECU, Polonya'ya ise, yine aynı amaçla 180 milyon ECU tutarında yardım sağlanması öngörülmektedir. Yine belirtilen dönem içinde yapısal uyum amacıyla Macaristan'a toplam 684 milyon ECU, Polonya'ya ise 1.3 milyar ECU tutarında mali yardım sağlanmıştır.

MDAÜ'lerin AB'ne tam üye olarak katılımlarının kesinleşmesinin ardından, öngörülen hedeflere ne ölçüde yaklaşıldığının tesbiti amacıyla, ilgili ülkelere iletilen ayrıntılı sorulara alınan cevaplar ışığında, AB Komisyonu kapsamlı raporlar hazırlamıştır. Komisyon halen her bir ülkenin AB'ne tam üye olarak katılmaya hazır olup/olmadığına ilişkin nihai görüşünü tamamlamak üzeredir.

Avrupa Anlaşmaları birer Serbest Ticaret Anlaşması olmakla birlikte, iki taraf arasındaki ticaret bakımından Türkiye-AB Gümrük Birliği'ne benzer kurallar içermektedir. Ancak her iki tarafın yükümlülüklerini gerçekleştirmek yönünde attıkları adımların etkinliği ve sürati ile Türkiye-AB ilişkilerinin seyri arasında bir benzerlik bulunduğunu söylemek güçtür.

Gümrük Birliği'nin kurulduğu 1996 yılından bu yana, yıllardır sürmekte olan teknik bazı sorunların ele alındığı çeşitli toplantılar dışında Türkiye ile Topluluk arasında siyasi diyalog nadiren gerçekleştirilebilmiştir. Gümrük Birliği'nin en üst seviyedeki karar organı olan Ortaklık Konseyi, 1996 tarihinden bu yana ilk toplantısını ancak 29 Nisan 1997 tarihinde yapabilmıştır. Oysa MDAÜ'ler ile AB'nin benzer nitelikteki organları düzenli olarak toplanmakta ve AB bu ülkelerin bir an önce tam üye olarak katılımı için mali ve teknik olanaklarını seferber etmektedir.

Türk ekonomisinin gereken yapısal uyumu gerçekleştirmesi için zorunlu olan Topluluk mali yardımının sağlanması ise siyasi gerekçelerle sürekli olarak engellenmiştir. Mevzuat uyumu için yapılan çalışmaların büyük bölümü uygulama imkanı kısıtlı tercüme çalışmaları olmaktan öteye gidememiştir.

2. MDAÜ'LER VE TARIM

Tarım, gerek MDAÜ gerekse AB için taşıdığı önem nedeniyle entegrasyon sürecinde daima farklı bir konuma sahip olmuş ve tam üyeliğin tarım sektörü üzerindeki etkileri ayrıntılı olarak incelenmiştir. MDAÜ-AB arasındaki tüm temasların, kaydedilen gelişmelerin ele alındığı pek çok periyodik yayın bulunmakta, gerek AB gerekse bu ülkelerin uzmanları ortaklaşa veya ayrı ayrı gerçekleştirdikleri çalışmalarla tam üyeliğin maliyetini ve tarım sektörüne etkilerini tartışmaktadır. AB ve MDAÜ ülkelerinin Tarım Bakanlarının katılımıyla gerçekleştirilen üst düzey temasların yanı sıra sıra teknisyenler seviyesinde de pek çok toplantı düzenlenmektedir.

MDAÜ-AB arasındaki tarım sektöründeki ilişkileri ele alan en güncel rapor olan "Rehder Raporu" adıyla anılan belge, 1997 yılı başında Avrupa Paramentosunda ele alınarak kabul edilmiştir. Raporla en dikkat çeken nokta, Ortak Tarım Politikasının yeniden yapılanma esaslarına, söz konusu ülkeler ile yapılan ikili müzakereler sonuçlanmadan açıklık kazandırılmasının gerektiğinin belirtilmesidir. Buna gerekçe olarak da bu ülkelere AB'ne katılma kararlarını Ortak Tarım Politikasının geleceği hakkında bilgi sahibi olduktan sonra verme fırsatının sağlanması gösterilmektedir.

Avrupa Anlaşmalarının tarıma ilişkin hükümleri ana hatları ile özetlenecek olursa, MDAÜ'lerin AB'ne tarım ürünleri ihracatında tanınan tavizler, zaman içinde artırılacak olan kotalar dahilinde, ithalatta tahsil edilen vergi ve eş etkili korumaların aşamalı olarak azaltılmasına dayalıdır. Söz konusu tavizler tesbit edilirken belli bir referans dönemi içinde AB'ne ciddi boyutta ihraç edilen söz konusu ülkeler kaynaklı ürünler esas alınmış ve kotalar hesaplanırken söz konusu referans dönemdeki gerçekleştirilen ortalama ihracat baz alınmıştır.

Genel olarak tanınan tavizlerde ilk beş yıl için tesbit edilen kotaların her yıl %10 nisbetinde artırılması, korumalarda da ilk üç yıl %20, %40 ve %60'lık indirimler öngörülmüştür. Daha önceden özellikle de Genelleştirilmiş Referanslar Sistemi (GPS) çerçevesinde sağlanmış olan tarife indirimleri de konsolide edilmiştir.

Avrupa Anlaşmaları, GATT Uruguay Round müzakereleri tamamlanmadan önce imzalanmış olduğundan, GATT bağlamında sağlanacak bir tavizin de Anlaşmaya yansıtılacağı hususu hüküm altına alınmıştır. Anlaşmalarda yer verilen bir diğer hüküm, tavizlerin düzenli olarak ve karşılıklı esas alınarak yaygınlaştırılacağıdır.

AB'nin her bir MDAÜ ile ayrı ayrı müzakere ettiği Anlaşmaların tarım ürünlerine ilişkin hükümlerinin, tarafların birbirlerine sağladıkları tavizlerin miktarının ve niteliğinin, Türkiye ile AB'nin birbirlerine sağladıkları tavizler ile özellikle de AB'nin bu ülkeler ile Türkiye'ye karşı mevcut yaklaşım farklılıkları da dikkate alınarak bir kez daha değerlendirilmesinde büyük yarar vardır.

Öte yandan, MDAÜ'lerle AB arasındaki bu yaklaşma sürecinde MDAÜ'lerin tam üyeliği aşamasına gelinememiş olmasının başlıca nedenlerinden birinin bu MDAÜ'lerin tarım sektörlerinin ne şekilde entegre edilecekleri konusunda süregelen belirsizlik olduğu da hatırdan çıkarılmamalıdır. MDAÜ'lerin AB'ye tam üyeliklerinin özellikle tarım alanında birçok sorun yaratacağı bilinmektedir. Gerek tarım sektörünün özellikleri gerekse siyasi nedenlerle MDAÜ'lerin tam üyeliğini destekleyen Almanya ile bu genişlemenin tarım alanında yaratacağı zorlukların bilincinde olan Fransa arasında bu ülkelerin ve de özellikle tarım sektörlerinin Topluluğa ne şekilde entegre edilecekleri hususunda bir mutabakat oluşturulamamış olması, bu süreci yavaşlatan bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır.

3. TÜRKİYE'NİN DURUMU

Tarım ve tarım ürünlerinin Avrupa Birliği'ne uyumu ile ilgili en son karar 6 Mart 1995 tarihinde 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ile 13.12.1995 tarihinde Avrupa Parlamentosunun da onayından geçerek yürürlüğe girmiştir. Topluluk tarafından gerçekleştirilen bu karar ülkemizde Gümrük Birliği olarak anılmaktadır. Tarım ürünleri niteliğindeki ürünler domates salçası, meyve sebze konserveleri, meyve suları, peynir, dondurulmuş, kurutulmuş her türlü gıda maddeleri, etler, su ürünleridir. Bu ürünlerin AB ile ticaretindeki serbest

dolaşım ancak Türkiye'nin, topluluğun Ortak Tarım Politikası'na uyum sağlaması sonrasında mümkün olabilecektir. Şu anda söz konusu ürünlerin AB'ne ihracatında mevcut durumda olduğu gibi Ortak Gümrük tarifesi hadleri uygulanacak veya bazı ürünler itibari ile topluluğun Türkiye'ye uyguladığı tavizli rejim geçerli olacaktır. Son aylarda sanayiciye ve üreticiye bilgi vermeden yapılan toplantılar ülke tarımını Avrupa Birliği'ne entegre etmekten çok uzaktır. Ürün bazında sübvansiyonları, sistemleri dikkate almayan gümrük indirimi ve kota pazarlığına dönüşmüştür.

İşlenmiş tarım ürünlerinde; tarım payı ve sanayi payı iki ayrı unsur olarak düşünülmüş sanayi payı sınırlaması üç kategoride düzenlenmiştir.

- Hemen uyumu yapılacak işlenmiş tarım ürünleri (makarna, margarin, maya, katkılı yoğurt)

- Üç yıllık geçiş dönemi istenen ürünler (pasta ve pastacılık ürünleri, dondurma)

- 22 yıllık listede yer alan ve 1.5 yıllık geçiş dönemi istenen ürünler (çikolata, şekerleme, çocuk mamaları)

- İşlenmiş tarım ürünleri kapsamında düşünülen sadece sanayi payı ile korunan bir grup ürün ise (viski, bira, kakao, sigara gibi) Gümrük Birliği'nin yürürlüğe girmesi ile advalorem vergiler karşılıklı sınırlanacaktır.

Türkiye'nin işlenmiş tarım ürünlerinin üçüncü ülkelerden ithalatında topluluğun ortak gümrük tarifesi uygulanacaktır. Gümrük Birliği'in gıda ve tarım sektörüne muhtemel etkilerini incelerken GATT'ın ya da dünya ticaret örgütünün (WTO'nun) Nisan 1994'te imzalanan Marakeş Nihai Senedi'nin etkileri mutlaka göz önünde bulundurmak gerekir.

MARAKEŞ NİHAİ SENEDİ ÖZETİ:

	Süre	İç Destek	Gümrük Tarifesi	İhracat Teşvikleri
Gelişmiş Ülke	5 yıl	20%	36%	36%
Gelişmekte olan Ülke	10 yıl	13.3%	24%	24%

Tablodaki oranlar indirim oranlarıdır.

1984-1986 temel baz yıllara göre indirim, parasal tablodaki oluşum gerçekleşecektir. 1986-1988 yıllarındaki ülkemizin hayvancılık ürünleri koruması oldukça yüksektir. Diğer yandan mevcut uygulamalarla tarımsal sanayi girdilerinde (tarımsal alet ve ekipman) Gümrük Birliği çerçevesinde ithalat vergileri çoğunlukla sıfırlanmıştır. Ayrıca AB ile gerçekleştirilen mevzuat uyumu (rekabet politikasına uyum, Gümrük Kanununun benimsenmesi, gümrük prosedürlerinin gözden geçirilmesi, Gıda mevzuatının oluşturulması) tüm sektörü beraberce etkileyeceği için beraberce düşünülmelidir. Uzun dönemde Marakeş Antlaşması gıda ürünlerinin fiyatının artmasına, Türkiye'nin daha avantajlı konuma sahip olacağı teorik olarak görülmektedir. Avrupa Birliği ile Türkiye'nin gümrük duvarlarını karşılaştırdığımızda Avrupa Birliği'nin koruma oranlarının daha yüksek olduğu kolaylıkla görülür. Tarife dışı engeller de düşünüldüğünde Topluluğa ihracat imkansız gibidir.

Dünyadaki bütün ülkeler tarımsal üretim ve fiyatlarına müdahale etmekte ve tarımı desteklemektedir. Çiftçilere istikrarlı ve emeğinin karşılığını garantileyen geliri vermeyi, kırsal kesimdeki bölgesel kalkınmayı garantileyen geliri vermeyi, bölgesel kalkınmayı artırmayı, şehirdeki tüketicilere emin, güvenli gıdayı göreceli ucuz fiyatlarla sağlamayı amaçlamaktadırlar. Tüm sanayileşmiş ülkeler üretim fazlası oluşturarak, ihracat teşvikli dış satış gerçekleştirmektedirler.

Verilen sübvansiyonlar, 1979-1981 dönemine göre 1994'te sadece Yeni Zellanda ve Türkiye'de azalmış, diğer tüm ülkelerde artmıştır. İsviçre'de çiftçinin eline geçen değer %80'i, Avrupa Topluluğu'nda %58'i, Amerika'da ise %25'i sübvansiyondur.

Avrupa Birliği'nde sanayinin yüksek katkı payına karşı çiftçinin refahını geliştirmek için 27 yıldır verilen sübvansiyonlar çiftçide sermaye birikimine yol açmıştır.

Ülkemizde nüfusun %48'i tarım ve ilgili sektörde faaliyet göstermekte, milli gelirden %18 pay almaktadır. Gıda ürünlerinin ihracatı ile ithalatı arasındaki denge, ithalat ağırlığına kaymaktadır. Avrupa

Birliğinin yüksek oranda sübvansiyon ettiği hayvancılık kaynaklı gıda ürünleri, en yüksek ithalat ağırlıklı ürünler haline gelmiştir.

AB'nin tarım konusundaki en üst düzey yetkilisi olan Franz Fischler'in geçtiğimiz Nisan ayında Venedik'te gerçekleştirilen et konulu kongrede yaptığı konuşma Topluluğun genel politikalarını ortaya koyması açısından büyük anlam taşımaktadır.

Bu konuşmada Fischler "deli dana"nın yol açtığı krizin boyutlarını vurgulamakta ve kriz nedeniyle doğan sorunlara çözüm bulunabilmesi için tahsis edilen 850 milyon ECU tutarındaki kaynağa ilaveten 500 milyon ECU'lük bir paket daha hazırlandığını ifade etmektedir.

Krizden çıkılabilmesi için orta vadede bulunan bir çözüm ise, Avrupa'nın sığır etinin daha "kaliteli" olduğuna dair bir kampanya başlatarak, Fischler'in kalite ve hijyen standartlarının yüksekliğinden övgüyle söz ettiği Avrupa kırmızı etinin ihracat olanaklarının tüm olanaklar zorlanarak artırılmasından geçmektedir.

Fischler konuşmasında, pekçok üçüncü ülke ile et alanında geçerli mevzuatın karşılıklı olarak tanınmasına ilişkin müzakerelerin sonuçlandığını da vurgulamaktadır. Türkiye'nin bu tür bir "karşılıklı politikası" içinde bulunmadığını, AB'nin karmaşık mevzuatına uyum sağlanabilmesi için AB'den herhangi bir teknik ve mali destek alınmasının söz konusu olmadığını hatırlatmak isteriz.

Özetle, Türkiye'nin durumu MDAÜ'ler ile karşılaştırıldığında ortaya çıkan tablo şudur:

- Bu ülkelere tam üyeliklerin nasıl ve ne zaman gerçekleşeceği kesinlik kazanmadan PHARE programı çerçevesinde ekonomilerinin yeniden yapılması için yoğun mali destek sağlanmaktadır. Türkiye'nin uzun süredir vaad edilen mali yardımı alması ise sürekli olarak ertelenmektedir.

- Bu ülkeler tam üye olarak yakın bir gelecekte Topluluğa katılacağından Ortak Tarım Politikası mekanizmasına dahil olacak, Topluluk bütçesinden yapılan harcamaların yarıya yakın bölümünü oluşturan fonlardan tarım sektörlerinin istifade etmesi

mümkün hale gelecektir. Türkiye'nin tam üyeliği ise soyut bir vaad olmaktan öteye gidemezken, AB'nin bazı uzmanların yaptırdığı çalışmalarda da, tam üyelikten dolayısıyla Topluluk fonlarından yararlanılmasından söz edilmeksizin, tarım sektörünün Gümrük Birliği kapsamına alınmasına dayalı stratejiler üretilmektedir.

- MDAÜ'lerin tam üyeliğin maliyeti ve tarım sektörüne etkileri konusunda ciltlerce çalışma yapılmakta iken Türkiye'de yapılan çalışmalar yok denecek kadar azdır. Bitki ve hayvan sağlığı, veterinerlik kuralları gibi alanlardaki mevzuat uyumunun sağlanabilmesi için AB bu ülkelere mali yardım sağlanmakta, sistem modelleri oluşturulmaktadır. Türkiye'de bu çalışmalar da el yordamıyla yapılmakta olup, alt yapının yetersizliği nedeniyle uygulama imkanları da kısıtlıdır.

- AB'nin tarım ürünleri ticaretinde MDAÜ'lere sağladığı tavizler genel olarak asimetrik, bir diğer ifadeyle bu ülkelerin lehinedir.

- Özetle, Topluluğun vaad ettiği mali yardımı alması sürekli ertelenen, Ortaklık organları güçlkle toplanabilen, tam üyeliğine Avrupa kamuoyunda antipati ile bakılan ve orta vadede bu gerçekleşmesi uzak bir hedef olarak gözüken, dahası tam üye olmadan Ortak Tarım Politikasının gereklerini yerine getirmesi, ancak tam üye olmadığı için başlıca nimeti olan Topluluk fonlarından yararlanması da engellenmek istenen Türkiye'nin, tarım sektöründe AB MDAÜ'lere asimetrik taviz tanınırken, AB ile aynı güce sahipmişçesine ürün bazında taviz tanınmasının izahı güçtür.

- Gümrük Birliği müzakere edilirken sanayinin hassas sektörleri olduğu savunulmuş, ancak tarımın hassas addedilebilecek başlıca yan sektörleri olan et ve süt için AB gibi dünyanın en büyük ve en güçlü devlerinden birine taviz verilmiştir. Bu taviz karşılığında gerçekten kaydadeğer ve Türk ekonomisini canlandırarak, AB ile uyum sürecini artıracak bir taviz elde edildiğini söylemek ise ne yazık ki mümkün değildir.

- öte yandan, ticari konularda gerçekleştirilen temasların siyasi ve askeri ilişkilerdekine benzer bir gizlilikle yapılmasının nedenini de anlamak güçtür. Zira bu temaslar sonucunda alınacak kararlardan doğrudan etkilenecek Türk şanayicisi ve çiftçisidir.

- Muhatap olarak et ve süt sektörünü temsil eden SETBİR gibi güçlü ve etkin bir kuruluş bulunmakta iken, tüm görüşmeler tamamen sektörün bilgisi haricinde gerçekleştirilmiş, sektör ancak son aşamada verilen tavizlerden haberdar olabilmıştır.

Ne yapılmalıdır;

a) İki ülkenin tarımını entegre etmek ana hedef olmalıdır. Türkiye'nin kazancı buradadır. Türkiye Avrupa Topluluğunda bir ortak tarım politikası sistemine benzer bir sistemi kabul etmeli, Topluluğa entegre olmaya hazır olduğunu bildirmelidir.

b) Teknik tarım görüşmeleri topluma, üreticiye sanayiciye şeffaf yapılmalı, sanayici, üretici ile konular tartışmalı, ortak akıl üretilmeli, sektör hazırlanmalıdır.

c) Ürün bazında yapılan şu anki görüşmeler Türkiye'ye zarar vermektedir. Bütünü görmeyen, ürün bazında, sübvansiyonları dikkate almayan, ülkemize değer katmayan şu anki teknik tarım görüşmeleri Türkiye'nin fırsatlarını kaçırılmaktadır. Sanayici olarak tarım ürünleri ihracatında gücümüzü bu ülkenin üreticisinden almak istiyoruz. Uzun dönemli rekabet avantajını dış pazarda ancak bu şekilde sağlayabiliriz. Dünya nüfusu hızla artmaktadır. Ülkemizde hayvansal proteinin kişi başına tüketimi oldukça düşüktür, gelişmiş ülkelerin üçte biri kadardır. Türkiye lüzumsuz tavizlerle ileride bu konudaki ticaretindeki derinlikten mağdur kalacaktır. Hayvancılık ve hayvancılık ürünlerinde değer yaratıp, insanına para kazandıramayacaktır. Bugün 1 lt. sütün tüketici alış fiyatı (KDV'si %8 olmasına rağmen) 1 kg. ekmekten daha ucuzdur. Nüfusun %40'nın 25 yaşın altında sağlıklı beslenmesi önemli olan grup olduğu düşünülürse olayın endişe verici yönü daha da ortaya çıkmaktadır.

GÜMRÜK BİRLİĞİ SÜRECİNDE GIDA SANAYİ

■ İmran ER
Gıda Mühendisi

TÜRK GIDA SANAYİNİN GENEL DURUMU:

Gıda sanayi Türk İmalat Sanayiinin önemli bir parçasıdır. Gerek ülke insanların yeterli ve dengeli beslenmesine sağladığı katkı, gerekse tarım ve hayvancılık ürünlerinin değerlendirilmesiyle ekonomiye sağladığı ek kaynak ve yeni istihdam imkanlarıyla büyük önem taşımaktadır.

Türkiye'nin ekonomik yapısı itibariyle bağlı olduğu sanayileşme hamlesinde bu sektörün uzun yıllar itici görev yaptığı herkesçe bilinmektedir. Türkiye'de 1960'larda başlamış olan hızlı büyümeyi destekleyici nitelikte uygulanan ithal ikameci politikalar ve dünyadaki korumacılık nedeniyle, 1970'li yıllar boyunca ihracatımız fazla gelişmemiş, genelde tarımsal kaynaklı ürünlere bağlı kalmıştır. Bu yıllar içerisinde tarım ürünlerinin işlenerek iç pazara sunumunu sağlamak açısından bazı büyük şirketlerin kurulması gündeme gelmiş, ancak daha ziyade küçük işletmelerin hakim olduğu, kalite ve sağlık güvencesinden yoksun bir gıda sanayii oluşmuştur.

1980 yılından sonra ihracata dayalı bir yapının benimsenmesiyle birlikte dışa açılma potansiyeli olan sektörlerin başında gelen tarıma dayalı sanayi sektörlerinde büyük bir gelişim başlamıştır. Tarım ürünleri ile sanayi (işlenmiş gıda) ürünleri arasındaki parite, sanayi ürünleri lehine bir değişim göstermiştir. Buna koşut olarak sanayi ürünleri ihracatının tarım ürünlerine karşı görece artışı tarım-ekonomi politikalarının gerilemesine neden olmuştur.

Sanayileşmenin; uzmanlaşma, kentleşme, gelir düzeyinin artması, bayanların çalışma hayatına atılması gibi, yan etkileri Türk Gıda sanayiinin yapısında önemli değişiklikler meydana getirmiştir. On-onbeş yıl öncesine kadar oldukça geleneksel özellikler gösteren Türk tüketicisinin gıda tüketim alışkanlıkları, son yıllarda hızla değişmektedir. Türkiye'de ambalajlı, uzun ömürlü, tüketilmeye hazır gıda ürünlerine karşı büyük talep artışları yaşanmaktadır.

Gıda sanayii son yıllarda %15-17 dolayında bir payla tüketim malları imalatında en büyük paya sahiptir. İhracatımız içinde de tekstilden sonra en önemli yeri gıda sanayii almaktadır. Toplam imalat sanayii istihdamının %15'i, toplam imalat sanayii katma değerinin ise %13'ü gıda sanayiinden karşılanmaktadır.

Bütün bu bilgiler ışığında AB ile gümrük birliğine giren ülkemizde gıda sanayiinin öneminin giderek daha da artacağı kuşkusuzdur. Kısa vadede bazı sıkıntılar yaşanacak olmasına rağmen, orta ve uzun vadede AB'ne uyum sağlanarak, rekabet şansımızın artacağı tahmin edilmektedir.

Ancak, tarımımızın içinde bulunduğu temel sorunlara çözüm getirilmeden gıda sanayii üretim ve ihracatında uzun vadede başarı şansımızın olmayacağı da açıktır. Ülkemizdeki üretim artış hızları incelendiğinde son yıllarda tarım sektöründe sürekli gerileme gözlenirken, gıda sanayii büyümesinde de tıkanma söz konusudur.

TARIM VE İŞLENMİŞ TARIM ÜRÜNLERİNDE TÜRKİYE-AB İLİŞKİLERİ

Türkiye-AB arasında 1.1.1996 tarihinde fiilen yürürlüğe giren Gümrük Birliği, genel gümrük birliği tanımını aşarak, tarafların birbirlerine uyguladıkları gümrük vergileri ile eş etkili vergilerin kaldırılması ve üçüncü ülkeler kaynaklı ürünlerde ortak bir gümrük vergisi uygulanmasını içermekle kalmayıp, dünya ticaretinde GATT kuralları bazında gelişen yeni koşullar ve AB'nin 1992 yılında hayata geçirdiği Tek Pazar uygulamaları çerçevesinde, Topluluğun Ortak Ticaret ve Ortak Rekabet Politikalarının temel unsunlarına uyumu da kapsamaktadır.